

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลให้ ประเทศและสังคมต่างๆ สามารถติดต่อเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เกิดภาวะการแข่งขัน ผลจากการแข่งขันและการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ มีผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติทั่วโลก ทั้งด้านครอบครัว ชุมชน ศีลธรรม จริยธรรม ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับประเทศไทยได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขภาวะวิกฤตต่างๆ โดยปฏิรูประบบ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและการศึกษา (กรมวิชาการ, 2542)

ระบบบริหารการศึกษาที่ผ่านมา เป็นการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งการบริหารในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดความด้อยประสิทธิภาพและการตัดสินใจ ที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน อีกทั้งมีขั้นตอนมากมาย และเป็นมูลเหตุสำคัญของการหย่อนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบการศึกษา การรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลางทำให้ขาดเอกภาพในการบริหาร มีความยืดหยุ่นภายในองค์กรที่ยากจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (คณะกรรมการการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น จึงยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าแนวคิดในการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ได้มีมานานแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากระบบการบริหารการศึกษาของไทยใช้ระบบบริหารงานจากการสั่งการจากบนลงล่าง ในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร งบประมาณ โรงเรียนจึงไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง บทบาทของชุมชนในการบริหารโรงเรียนมีน้อยมาก แม้แต่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในฐานะผู้ที่ได้รับการบริการการศึกษาโดยตรงก็ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีเสียง ในการจัดการศึกษาของลูกหลาน ส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมของชุมชนมีจำกัดเฉพาะในการบริจาคเงินช่วยเหลือโรงเรียนหรือ

บริจาคแรงเท่านั้น (รุ่ง แก้วแดง, 2543) อีกทั้งหลักสูตรในการจัดการศึกษาก็ใช้หลักสูตรของกรมวิชาการซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรไม่ได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน เนื่องจากชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่ของตนเอง และภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษา เมื่อไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทำให้ชุมชนไม่รู้สึกรู้สึกผูกพัน (sense of belonging) กับโรงเรียนและคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐแต่เพียงผู้เดียว การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะกรรมการโรงเรียนก็มีบทบาทเพียงน้อยนิดเป็นเพียงกรรมการที่ปรึกษาหรือเป็นการรับทราบการดำเนินงานของโรงเรียนเท่านั้นมากกว่าการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจหรือร่วมคิดตามผล ถือเป็นจุดอ่อนของระบบคณะกรรมการในระดับ โดยเฉพาะในระดับโรงเรียน (คณะกรรมการการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ในปัจจุบันนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้นมีน้อยมาก ถ้ากล่าวที่ค่อนข้างชัดเจนที่สุดในเรื่องนี้ ปรากฏอยู่เพียงรายงานของคณะกรรมการการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้กล่าวถึงสภาพปัญหาในการบริหารการศึกษาไว้ข้อหนึ่งว่า

“การจัดระบบบริหารการศึกษาของไทย เป็นการจัดแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางดำเนินงานภายใต้โครงสร้างของระบบการปกครองเป็นหลัก การจัดการเกี่ยวกับนโยบาย แผนปฏิบัติงาน การควบคุมและการติดตามผลงาน นั้น ข้าราชการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการทั้งสิ้น ประชาชนเกือบไม่มีส่วนร่วมใดๆ ในการบริหารการศึกษาเลย แม้ในระดับท้องถิ่นซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาควบคุมและกำหนดนโยบายการบริหารงานก็ตาม ผู้แทนของประชาชนก็มีบทบาทในการจัดการศึกษาน้อยมาก....การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของท้องถิ่น ไม่ช่วยในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น และขาดการระดมสรรพกำลังจากประชาชน ให้เข้ามามีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และสร้างความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมดำเนินงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อพัฒนาชาติ”
(คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ในโอวาท สุทรนารักษ์, 2528)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ได้จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นที่มาของการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษาโดยระบุไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ ใน มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้...(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 ข้อ (6) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน...ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ยังได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในการบริหารสถานศึกษาดังที่ ปรากฏใน มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

จากสาระสำคัญดังกล่าวตรงกับแนวคิดในการบริหารในลักษณะที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management หรือ SBM) (ดิเรก วรรณเสียร, 2543) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระ (Autonomy) ในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารโดยมีการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ผู้แทนชุมชน โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด (Wohlstetter, 1995 อ้างถึงใน อุทัย บุญประเสริฐ, 2544)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management : SBM) เป็นนวัตกรรมในการบริหารโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 โรงเรียนหลายแห่งในต่างประเทศได้มีการทดลองใช้แนวคิดนี้ การบริหารโรงเรียน

พบว่าประสบผลสำเร็จด้วยดีโดยชุมชนประเด็นหลักในการบริหารโรงเรียนคือเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบได้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษานั้นมีมาตั้งแต่ในอดีต เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ ประถมศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช 2464 เพื่อให้ประชาชนส่งบุตรหลานเข้าเรียนใน โรงเรียน โดยกำหนดให้มีโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยประชาชน เรียกว่า “โรงเรียนประชาบาล” ซึ่ง บริหารด้วยงบประมาณของประชาชนเอง (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในอดีต ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นทั้งเจ้าของและผู้ทำนุบำรุงดูแลโรงเรียน แต่เมื่อ การศึกษาดำเนินมาถึงปัจจุบัน รัฐบาลได้เข้ามาจัดการศึกษาในทุกระดับจนเกือบหมด อำนาจการ ตัดสินใจ งบประมาณต่างๆต้องรอการตัดสินใจจากส่วนกลาง ทำให้ชุมชนมีบทบาทน้อยลงไป ชุมชนจึงเห็นว่าการจัดการศึกษานั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐเท่านั้น ทำให้ชุมชนไม่ สนใจที่จะดูแลจัดการศึกษาในสถานศึกษาเท่าที่ควร รวมทั้งผู้ที่อยู่ในส่วนกลางเป็นผู้มีอำนาจให้คุณ ให้โทษ ทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในชุมชนไม่สนใจที่จะรับผิดชอบต่อบุคคลในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ ได้รับผลกระทบในการจัดการศึกษานั้น โดยตรง แต่จะสนใจต่อความคิดเห็น และมุ่งสนองตอบต่อ ความต้องการ ของผู้ที่อยู่ในส่วนกลาง ทำให้โรงเรียนมีกิจกรรมการเรียนการสอน แยกแยกออก จากชุมชนและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538)

ในปัจจุบันการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันยึดติดอยู่กับระบบราชการ (Bureacracy) ตาม แนวคิดของแม็กซ์ เวเบอร์ (Daft, 1991 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ, 2544) ซึ่งมีการจัดตำแหน่งและมีสายการบังคับบัญชาที่ลดหลั่นกันลงไป ได้กลายมาเป็นอุปสรรคที่ ก่อให้เกิดความล่าช้าในการบริหารงานเนื่องจากมีสายการบังคับบัญชา (Hierarchy) ที่ยาวเกินไป เป็นบ่อเกิดของการบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพ นอกจากนั้นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติของ ไทยนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งประเทศไทยเป็นที่กำลังพัฒนา ดังนั้นในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติหลายแผนที่เน้นผลิตนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับออกสู่ ตลาดแรงงานเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ดังนั้นระบบ การศึกษาของไทยจึงมีส่วนผลักดันให้คนหนุ่มสาวต้องออกจากชุมชน (บุนนาค ติวกุล, ม.ป.ป.:28) เพราะกิจกรรมการศึกษาไทยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และความคาดหวังในการเข้าสู่ ตลาดแรงงานในเมืองเป็นหลัก เนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชนมีน้อยมาก ไม่มีการสืบ ทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ทำให้

โรงเรียนแปลกแยกออกไปจากชุมชน ทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ ชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารอย่างแท้จริง อีกทั้งไม่ได้เปิดกว้างตามหลักการและหลักปรัชญาการศึกษา คือ “การศึกษาเพื่อชุมชน” (Community Education) (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2541) ชุมชนจึงมีหน้าที่แต่เพียงเฉพาะการบริจาคทรัพย์สินการสนับสนุนโรงเรียนตามที่ได้ร้องขอเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ชุมชนไม่มีความผูกพันกับโรงเรียนอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) มีความผูกพันและความรับผิดชอบ ในอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนในระบบการศึกษา จะเป็นการควบคุมการดำเนินงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อมีการดำเนินงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือสังคม เสียงสะท้อนจากชุมชนจะทำให้การปรับปรุงเป็นไปได้อย่างทันท่วงที (ประกอบ กุปรัตน์, โอวาท สุทธนารักษ์ บรรณาธิการ, 2528)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในสมัยก่อนนั้นในระดับปฏิบัติก็ได้มีการทำกันมานานแต่ในระดับนโยบายนั้นก็ยังไม่มีมีการกำหนดที่ชัดเจนถึงการพยายามในการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับ กิตติโชค ห้อยยี่ภู่ (2527) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทพบว่า การที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย เนื่องมาจากการที่โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และผู้นำท้องถิ่นและผู้ปกครองได้ระบุไว้ว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา

กรมสามัญศึกษาได้เห็นความสำคัญของการนำชุมชน เข้ามาพัฒนาโรงเรียน ในปีงบประมาณ 2523 ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และในปีงบประมาณ 2544 (กรมสามัญศึกษา, 2545) ได้ดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management : SBM) นอกจากนั้น นโยบายกรมสามัญศึกษาปีงบประมาณ 2545 ยุทธศาสตร์ที่ 6 เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการ นักเรียน ผู้ปกครองชุมชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ (กรมสามัญศึกษา, 2544) และจากโรงเรียนนาร่องของกรมสามัญศึกษามี 8 โรงเรียน ที่ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Resaearch : PAR) ซึ่งการวิจัยดังกล่าว เกิดจากยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จากการสั่งการจากเบื้องบน มาเป็นชุมชนผู้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการดำเนินการด้วยเชื่อในความสามารถ

ของมนุษย์ที่แก้ไขปัญหาของตนเองได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับกระแสชุมชนนิยม (Localization) ที่ให้ความสำคัญและอำนาจแก่คนและชุมชนในการกำหนดชะตาชีวิตตนเองมากขึ้น (บุญนาค ตีวกุล, ม.ป.ป.) โรงเรียนนาร่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 8 โรงเรียน อยู่ใน 4 จังหวัด คือ จังหวัดกระบี่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครนายก และจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดละ 2 โรงเรียน

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นระดับที่มีความสำคัญดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย และเป็นระดับที่นักเรียนจะต้องคิดว่า จะเรียน เพื่อออกไปประกอบอาชีพหรือเพื่อ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นการศึกษาในระดับนี้ จึงมีความต้องการในการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการบริหารโรงเรียน เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางของการดำเนินงานของโรงเรียนให้ เป็นไปตามต้องการของชุมชน โดยทำการศึกษาถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร งานโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การ บริหารทั่วไป ในขั้นตอนของการมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผล

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของ ชุมชนใน การบริหารโรงเรียนของโรงเรียนนาร่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา อันจะทำให้ชุมชนมีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ในการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอัน จะนำไปสู่การระดมสรรพกำลังในชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถ ดำเนินงานได้ตรงกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็น ประโยชน์ในการบริหารโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของ โรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของ โรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนำร่อง ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

2. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนำร่อง เรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสังกัดกรมสามัญศึกษา

3. การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่ศึกษาคือ

3.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนนำร่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการวิจัยในครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดแนวคิดการมีส่วนร่วมของ คือ

3.1.1. ร่วมคิด ตัดสินใจ หมายถึง การค้นหาปัญหาและสาเหตุ กำหนดความต้องการของชุมชน ร่วมคิดในการให้ข้อมูลกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการจัดการศึกษา

3.1.2. ร่วมดำเนินการ หมายถึง มีส่วนร่วมดำเนินการในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งจัดช่วยเหลือทุนทรัพย์ วัสดุ แรงงาน การทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการบริหารงานและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

3.1.3. ร่วมประเมินผล หมายถึง การจัดการศึกษาของโรงเรียนจากผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบรายงานผลการดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

3.2 ในการบริหารโรงเรียนในด้านต่อไปนี้

3.2.1. การบริหารวิชาการ

- การพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา
- การปฏิรูปการเรียนรู้
- การเทียบระดับการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน
- การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- การจัดเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้
- การปฏิรูปการเรียนรู้ในชุมชน

3.2.2. การบริหารงบประมาณ

- การตั้งงบประมาณ

- การจัดสรรงบประมาณ
- การบริหารการเงินและบัญชี
- การจัดซื้อ จัดจ้างและการพัสดุ
- การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ
- การระดมทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา

3.2.3. การบริหารบุคคล

- การเตรียมการบริหารงานบุคคล
- การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา
- การเสริมสร้างวินัยและจรรยาบรรณ
- การพัฒนาวิชาชีพครู

3.2.4. การบริหารทั่วไป

- การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ
- การจัดระบบสารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน

การบริหารจัดการ

- การพัฒนานโยบายและการวางแผน
- การส่งเสริมและการจัดบริการทางการศึกษา
- การส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
- การดำเนินกิจการพิเศษในสถานศึกษา
- การจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา
- การนิเทศ ติดตามและประเมินผล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนนาร่อง ระดับมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่องค์กรบุคคลต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ในการบริหารโรงเรียน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การบริหารและการจัดการสถานศึกษาโดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารและการตัดสินใจ ในการบริหารโรงเรียน ทั้งด้านหลักสูตร การเงินการงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปโดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนครู ตัวแทนผู้ปกครอง องค์กรและชุมชน ร่วมกันบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนดำเนินงานด้วยความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบได้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

ชุมชนของโรงเรียน หมายถึง ตัวแทนชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนนาร่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และเป็นโรงเรียนที่ใช้ในกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารด้านวิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไปของโรงเรียนนาร่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ ในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้แทนผู้ปกครอง หมายถึง ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้แทนครู หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่หลักด้านการสอนในสถานศึกษาและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน หมายถึง ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคล ในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้แทนศิษย์เก่า หมายถึง ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นนั้น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือมีผลงานด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนนาร่อง เรื่องการบริการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สังกัดกรมสามัญศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อใช้ในการปรับปรุงการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้ผู้บริหารได้รับประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุดในการบริหารโรงเรียนโดยชุมชน
3. เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
4. ใช้เป็นความรู้พื้นฐานส่วนหนึ่ง เพื่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น สถานศึกษาและชุมชน
5. เพื่อรองรับการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือโรงเรียนนาร่องเรื่องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำนวน 8 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ งบประมาณ บุคคล บริหารทั่วไป จำนวน 32 คน และหัวหน้าหมวดวิชา 69 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างละ 1 คน และไม่ได้เป็นผู้ให้ข้อมูลที่อยู่ในกลุ่มผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 48 คน

รวมจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 150 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประเภท คือ

3.1.แบบศึกษาเอกสาร (Documentary Study Form)	จำนวน 1 ฉบับ
3.2. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview)	จำนวน 2 ฉบับ
3.2.1 สำหรับผู้บริหาร	จำนวน 1 ฉบับ
3.2.2 สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 1 ฉบับ
3.3.แบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะเลือกตอบ (Checklist)	
สำหรับหัวหน้าหมวดวิชา	จำนวน 1 ฉบับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเดินทางไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองพร้อมทั้งการสัมภาษณ์ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม SPSS for windows การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ลำดับขั้นในการนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนในการเสนอโดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและลำดับขั้นในการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ความหมายของการมีส่วนร่วม รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ความหมายของการบริหารการศึกษา ขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียน แนวคิดพื้นฐานและความเป็นมาของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หลักการที่สำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ความหมายของชุมชน ประเภทของชุมชน โรงเรียนกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ